КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра природничо-математичної освіти

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації вчителів природничих дисциплін

«СУЧАСНА ПРИРОДНИЧА ОСВІТА: УРОКИ В ДОВКІЛЛІ»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри природничо-математичної освіти

(протокол № 11 від 14 вересня 2026 року)

Завідувачка кафедри Ольга ТУРИЦЯ

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 6 від 01 жовтня 2026 року)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

Розробник:

Лазорко Марія Степанівна, старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Напрям підвищення кваліфікації:

Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників у сфері сучасної природничої освіти, організація освітнього процесу в природному та соціальному середовищі, науково-методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників, учителів природничих дисциплін та гуртків туристсько-краєзнавчого та еколого-натуралістичного напряму в умовах розбудови Нової української школи.

Розроблено на основі типової програми:

Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 № 904). https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-vchiteliv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

Термін дії програми: з 2027 року до 2031 рік

Рецензенти:

Турицяя Ольга Олегівна, завідувачка кафедри природничо-математичної освіти Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук;

Яворська Галина Василівна, кандидат біологічних наук, доцентка кафедри мікробіології Львівського національного університету імені Івана Франка;

©М. Лазорко

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Сучасні зміни в українській освіті зумовлюють потребу в оновленні підходів до організації природничої освіти. Актуальність програми підвищення кваліфікації зумовлена необхідністю підготовки педагогів до проєктування та організації діяльнісного, дослідницького й практико-орієнтованого навчання поза межами класу. Природне середовище є унікальним освітнім простором для формування природничо-наукової компетентності, розвитку допитливості, критичного та наукового мислення, дослідницьких умінь, екологічної відповідальності й здатності застосовувати набуті знання на практиці.

Уроки в довкіллі створюють можливості для безпосереднього спостереження за природними об'єктами та явищами, проведення лабораторних чи практичних робіт, мініпроєктів, екологічних спостережень і міжпредметної інтеграції.

Програма спрямована на розширення професійного інструментарію педагогів через опанування методики пленерних уроків, уроків-спостережень, дослідницьких маршрутів, навчальних проєктів та інших практик навчання в довкіллі. Її реалізація сприятиме підвищенню якості природничої освіти, розвитку професійної майстерності педагогів та формуванню в учнів цілісного наукового світогляду, дослідницької культури й відповідального ставлення до природи.

Актуальність програми зумовлена необхідністю переходу від навчання про природу до навчання у природі - через безпосереднє дослідження середовища, що відповідає діяльнісній та компетентнісній парадигмі Нової української школи.

Цільова група: учителі природничих дисциплін закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 15 год (0,5 кредиту ЄКТС)

Особливості реалізації програми

Програма реалізується в очно-дистанційній формі, передбачає поєднання лекційних, практичних та інтерактивних форм роботи. Теоретична складова освітньої програми буде реалізованою через відеолекції, практична складова - через практикуми.

Програма орієнтована на впровадження діяльнісного, дослідницького підходів у природничій освіті, організацію навчання безпосередньо в природному середовищі.

Особлива увага приділяється використанню довкілля, як потенціалу для навчання, з метою формування природничо-наукової компетентності, розвитку критичного мислення, допитливості та дослідницьких умінь учнівства.

Методичний потенціал програми розкривається через використання пленерних уроків як форму організації навчання у природі. Такий формат сприяє розвитку спостережливості, дослідницької ініціативи, самостійності, уміння працювати з інформацією та робити обґрунтовані висновки на основі власних спостережень. Застосування таких практик дає змогу перетворити довкілля на відкритий освітній простір для дослідження, пізнання та практичного застосування природничих знань.

Програма передбачає опанування педагогами методик проєктування й проведення уроків у довкіллі, спостережень, практичних робіт та навчальних проєктів. Важливим складником такого навчання є також формування вмінь створювати безпечне та доступне освітнє середовище для активної взаємодії учнів із природою.

Контроль знань здійснюється послідовно. На заняттях проводяться короткі експрес-опитування та обговорення тем.

Курс завершується виконанням індивідуальної роботи. Слухачі розробляють дизайн/конструктор пленерного уроку.

Умовою отримання сертифіката є відвідування не менше 50% аудиторних занять та успішне виконання індивідуальної роботи.

Самостійна робота слухачів передбачає пошук, опрацювання навчальних матеріалів відповідно до запропонованих завдань. Здійснюється самостійна робота в поза навчальний час.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: очно-дистанційна

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників, необхідних для організації навчання у довкіллі; формування готовності моделювати пленерні уроки, дослідницькі практики та інші форми навчання в реальному довкіллі для розвитку допитливості й пізнавальної активності учнів. Удосконалення вмінь використовувати довкілля як освітній ресурс для розвитку екологічної грамотності учнів, усвідомленого ставлення до природи, відповідальної поведінки та готовності до практичних природоохоронних дій з метою збереження навколишнього середовища.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток професійних компетентностей учителів природничої освітньої галузі, необхідних для організації навчального процесу у довкіллі;
- сформувати вміння використовувати довкілля як освітній ресурс для розвитку допитливості, пізнавальної активності, дослідницьких умінь та екологічної грамотності учнівства;
- опанувати методику проєктування та проведення пленерних уроків, дослідницьких практик, спостережень, навчальних проєктів у природному середовищі;
- удосконалити вміння розробляти методичні матеріали та завдання для навчання в довкіллі, зокрема дослідницькі маршрути, картки та журнали спостережень;
- сформувати навички створення безпечного освітнього середовища для активної взаємодії учнів із природою та проведення практичної діяльності.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

А2. Предметно-методична компетентність.
В2. Здоров'язбережувальна компетентність
Г2. Організаційна компетентність.

Очікувані результати навчання:

- уміє використовувати довкілля як освітній ресурс для розвитку дослідницьких умінь, допитливості, пізнавальної активності та екологічної грамотності учнів;
- моделює пленерні уроки з урахуванням вікових особливостей учнівства та освітніх цілей.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання розглядається як засіб одержання зворотної інформації про результативність підвищення кваліфікації та внесення коректив у методику роботи зі слухачами курсів. Оцінювання вербальне.

Контроль за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично. На практичних заняттях - індивідуальне та фронтальне опитування, виконання завдань; на лекціях - експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми.

Курс зараховується за умови відвідування не менше 50% авдиторних занять та виконання комплексної підсумкової роботи. Робота передбачає перевірку рівня засвоєння теоретичних положень і практичних умінь, набутих під час навчання, зокрема щодо діяльнісного навчання у довкіллі, проведення пленерних уроків.

Контрольні заходи передбачають комплексну підсумкову роботу за завданнями з усіх модулів.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: сертифікат видається відповідно до кількості прослуханих годин за умови відвідування не менше 50% від загальної кількості та виконання комплексної підсумкової роботи.

Вартість: безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з 3 модулів та 5 взаємопов'язаних тем. Програмою передбачено лекційні і практичні заняття та практикум. Особливістю є аналіз та оцінка тематичних компонентів змісту модельної навчальної програми, видів діяльності на уроці.

Самостійна робота передбачає аналіз змістової частини програми з біології та структурування видів навчальної діяльності за групами навчальних результатів.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі виконують комплексну підсумкову роботу. Дана робота передбачає перевірку рівня засвоєння теоретичних положень і практичних умінь, набутих під час навчання. Слухачі розробляють дизайн/конструктор пленерного уроку «Мій урок у довкіллі».

Оцінювання комплексної підсумкової роботи здійснюється за принципом «зараховано / не зараховано».

Підсумкові заходи передбачені до певних модулів.

Учасники, які успішно пройшли навчання та виконали підсумкову роботу, отримують свідоцтво / сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, становить 30 годин, з них:

- 5 год — лекційні заняття;
- 7 год — практичні заняття;
- 2 год — самостійна робота;
- 1 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
Організаційне заняття		1			1
МОДУЛЬ 1. Сучасна природнича освіта: уроки в довкіллі.					
Тема 1.1. Навколишнє середовище як інтегрувальний контекст для навчання.	1				1
Тема 1.1. Методи екологічного виховання.	2				2
Разом за модулем	**3**	**1**			**4**
Модуль 2. Пленерні уроки в контексті НУШ					
Тема 2.1. Пленерні уроки: від задуму до реальності	1	1	1		3
Тема 2.2. Ефективні інструменти підтримки активності та ресурсності учнівства для уроку.		2			2
Разом за модулем	**1**	**3**	**1**		**5**
Модуль 3. Лісова школа як модель навчання у природному просторі					
Тема 3.1. Лісова школа як модель діяльнісного навчання у природному просторі	1	2	1		4
Рефлексія		1			1
Разом за модулем	**1**	**3**	**1**		**5**
Підсумкова робота				**1**	**1**
Усього	**5**	**7**	**2**	**1**	**15**

ІІ. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Організаційне заняття.

Модуль1. Сучасна природнича освіта: уроки в довкіллі.

Тема 1.1. Навколишнє середовище як інтегрувальний контекст для навчання.

Довкілля як інтегрувальний контекст для природничого навчання, дослідження та практичної діяльності учнів. Види та особливості організації уроків у довкіллі.

Тема 1.1. Методи екологічного виховання.

Методи екологічного виховання, спрямовані на розвиток екологічної грамотності учнівства. Освітній та оздоровчий потенціал природного середовища у роботі з учнівською молоддю

Природоохоронні та природно-заповідні установи як партнери в організації природничої та екологічної освіти учнів, як орієнтири екологічного виховання та оздоровлення учнівської молоді.

Модуль 2. Пленерні уроки в контексті НУШ

Тема 2.1. Пленерні уроки: від задуму до реалізації.

Пленерні уроки: сутність, структура, алгоритм підготовки та організації.

Методика організації спостережень, досліджень, практичних робіт і навчальних завдань у довкіллі.

Безпека, доступність та організаційні особливості навчання поза межами класу.

Тема 2.2. Ефективні інструменти підтримки активності та ресурсності учнівства для уроку.

Ефективні інструменти підтримки активності та ресурсності учнівства для уроків у довкіллі: динамічні паузи, валеохвилинки, рухові вправи, ресурсні хвилинки.

Модуль 3. Лісова школа як модель навчання у природному просторі

Тема 3.1. Лісова школа як модель діяльнісного навчання у природному просторі.

Лісова школа як модель діяльнісного та практико-орієнтованого навчання в природному середовищі. Освітні можливості природного простору: екологічні стежки, квести, лабіринти, спостереження, дослідницькі завдання та вікторини.

Лісова школа (на прикладі Ведмежого притулку «Домажир» чи ін. природного середовища, установи).

Корисні практики ефективного уроку.

Адаптація діяльності до вікових та індивідуальних особливостей учнів.

СИСТЕМА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Контроль та оцінювання за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях, індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях – експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми. Оцінювання вербальне.

На етапі завершення навчання за програмою слухачі виконують комплексну підсумкову роботу. Слухачі розробляють дизайн/конструктор пленерного уроку «Мій урок у довкіллі».

Оцінювання індивідуальної роботи здійснюється за 10-бальною шкалою (робота вважається зарахованою, якщо учасник/ця набирає не менше 7 балів).

Критерії оцінювання індивідуальної роботи:

Критерій оцінювання	Кількість балів
Відповідність темі, мети, очікуваних результатів	2
Дослідницька діяльність учнів	2
Зміст і різноманітність завдань	2
Підтримки активності та ресурсності учнівства	2
Екологічна спрямованість	2

Оцінювання підсумкової роботи здійснюється за принципом «зараховано / не зараховано».

Курс зараховується за умови відвідування не менше 50% авдиторних занять та виконання індивідуальної роботи.

Підсумкова оцінка за курс в документі про підвищення кваліфікації відображається за шкалою: «Зараховано» / «Не зараховано».

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Довкілля як освітній простір/урок просто неба. Визначення освітнього потенціалу обраної локації: шкільне подвір'я, парк, екоцентр, ліс, водойма, ботанічний сад...

2. Дослідницький маршрут: проєктування маршруту з 4-6 зупинками та дослідницькими завданнями для учнів.

3. Екологічний детектив: створення проблемної ситуації або кейсу, який спонукає учнів досліджувати стан певного об'єкта довкілля та пропонувати шляхи розв'язання проблеми.

4. Польова лабораторія: розроблення 2-3 простих досліджень, які можна провести безпосередньо в довкіллі з доступним обладнанням.

5.Екологічна стежка: розроблення станцій екологічної стежки з пізнавальними, дослідницькими та природоохоронними завданнями.

6. Урок в саду. Розроблення плану-конструктора пленерного уроку з визначенням мети, очікуваних результатів, видів діяльності та завдань для учнів.

7. Створення карток спостережень, блокнотів, журналів для учнів із запитаннями, завданнями, місцем фіксації результатів, висновків, вражень. «Спостерігаю - досліджую – пояснюю – розумію»

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1.Сутність та особливості сучасної природничої освіти в умовах НУШ

2.Діяльнісний, дослідницький та практико-орієнтований підходи до навчання в довкіллі.

3.Інтеграція змісту природничих дисциплін під час навчання в довкіллі.

4. Мотивація навчальної діяльності на уроці.

5. Екологічна грамотність та відповідальне ставлення учнів до природного середовища.

6. Освітній потенціал природоохоронних та природно-заповідних територій у навчанні школярів.

7. Дослідницькі завдання, спостереження та польові практикуми в природничій освіті.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 972. URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinskashkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

2. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII (зі змінами).
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX . Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text

4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text

7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти».
URL:https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-vchiteliv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

7. Освітні програми та модельні навчальні програми природничої освітньої галузі для 5 - 9 класів Нової української школи: офіційні матеріали Міністерства освіти і науки України.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08. 2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text

Основна література

1. Бойчук Ю. Д., Солошенко Е. М., Бугай. О. В. Екологія і охорона навколишнього середовище: Навчальний посібник. С.: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 302 с.

2. Джура Н. М. Інноваційні технології навчання в системі шкільної екологічної освіти: навчально-методичний посібник/Н. М. Джура. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 104 с.
3. Койнова І. Підвищення ефективності екологічної освіти завдяки співпраці з природоохоронними установами.// «Природоохоронна територія як базова навчальна платформа Нової української школи», збірник статей, Ч. 2. КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної освіти», 2019. 92 с.
4. Назарук М., Турчинська О. Природоохоронні об'єкти як лабораторія організації екологічної освіти.//«Природоохоронна територія як базова навчальна платформа Нової української школи», збірник статей, Ч. 1. КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної освіти», 2019. 100 с
5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004.
6. Пустовіт Н. А. Неперервна екологічна освіта в Україні (концептуальні засади) / Н. А. Пустовіт // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. — К. : Пед. думка. 19 с.
7. Пустовіт Н. А. Еколого-освітня діяльність установ природо-заповідного фонду. URL: http://surl.li/ssrtf
8. Пустовіт Г. П. Екологічна освіта і виховання учнів у позашкільних навчальних закладах: теоретико-методичні аспекти. Київ: Педагогічна думка.
9. Роль екологічної освіти та виховання у збереженні природно-заповідного фонду України. URL: http://surl.li/ssrsg

Додаткова література

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя/за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018.
2. Василенко О.М. Здоров'язбережувальні технології у виховному процесі дошкільного навчального закладу. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/2062-Article%20Text-3977-1-10-20150429.PDF
3. Ващенко О. М., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі. Київ : Шк. світ, 2009. С. 5–12.
4. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі/ упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. К.: Шк. світ., 2009. 128 с. 5 с.
5. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : монографія. Київ : СПД Чалчинська Н. В., 2014. 300 с.
6. Опара Н. М. Здоров'язберігаючі технології: шляхи до гармонійного розвитку особистості. URL: https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9b73c3ef-523c-4a45-ac3e-7359e7c16223/content
7. Почтар О. М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні школярів. Навчально-методичний посібник. Чернігів, 2012. 44 с.

8. Формування інноваційного здоров'язбережувального освітнього середовища: досвід проектування і реалізації : матеріали круглого столу / упоряд. Н. А. Поліщук. – Луцьк : ВІППО, 2018. – 124 с.
9. Шиян О. І., Микитюк О. М. Здорова школа: сприятливе екосередовище: навч посіб./за наук. ред. О. І. Шиян. Л: Літопис, 2011. 96 с.